

САНХАА ОРОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУГУН
ХАБЫАТА

ХАБЫАТ
1991 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№107—108 (8215—8216) • 1997 жыл балаган айы 30 күнэ, Олгуорунуук • Сыаната—1084 с.

ОТТУК СЕЗОНА

ХАЛЛААНГА БЫАХТАММЫККА ХОЛООННООХ

Балаган айы бүтөһү күнүрү. Күн быдыкка эрэ састар, тынны тымт хааайынныр. Оттон оттулдубанна турар объекттар, дьон олоор дьөлөрү, хонтуоралар уораннарын туһунан ээ да барбанын. Күнүрү сарыарда итир системалары кэтин-маньыр, ыгыллыбыт үгүс. Туох да дьэбэт иһин быһыл ханан да оттут сезона хойутан саралайна.

Онуоха биринчөө элбөх. Аахсыллар да, аахсылдыбат, дэ.

СТРУКТУРА УЛАРЫНЫЫТА

Бу аахсыллар биринчилэртэн биэр бастакылар. Ол курдук, котельнай хааайыстыбалары кининэн хааччылар улуустаабы производственной-технической комплектация управлениета тохотуллан, кини функцията улуустаабы капиталнай тутуу управлениетыгар сүктэриллэн турар. Манна саага салаа үлэ бэрилиннэ дьон эбик штат, аааа үн-харчы көрүлүбүтэх. Атын дьарыктаах дьон хос үлэ, эбээ-һинэс быһыытынан үлэстэн толоролор. Иккиннин, улуус кинини көрөр-истэр «Якутскомунанерго» предприятие «Чурапчтеплоснаб» дьон унитарнай-муниципальнай предприятиета кубулуллан, улуус дьаһалтатыгар борилибитэ. Онон бу ааттаммыт иһин тэрилтэ эрдэстэри комбината сэттара сабыллан, улуус дьаһалтатын иһин саага биэр сэттатар. Туох бвар аахсыл, үн-харчы болпуруоһа онон аны бараар.

Көстөрүн курдук кининээбин баар, хонтуруул да онук ытаанах буотар чинчилээх. Ол-бу араас котельнайдарга туттуллар оборудованиелар, саппаас чаастар, чох, уматык улууска биэр хааайы-нааммытар. Ол—улуус дьаһалтата. Аны, туох хан-нык үлэстэх дьэбэт курдук, быһыл газоконденсаттан аккаэстанан убадас небиэн оттууга кинини сүрүн хайысха быһыытынан ыдымаллыбыт уонна ол хайы-уһа толорууга кинибит. Сүрүн кварталнай котельнайдар, ол курдук, интернат-оскуола, Чурапчы орто оскуола, бастакы, иккин уонна Константин (урукута Набережнай) кварталлар небиэн оттуула тураллар.

Ити уларыһылар, биллэн турар, үгүс хамсаанын, элбөх тэрээһин үлэлэри таһаарытара өйдөнөр.

САБАЛААҔЫН ХАЙДАҔЫН?

Бастатан, котельнайдар туруктарын хааччылар улуустаабы капиталнай тутуу управлениетыгар тийэбит. Интериэһиргир болпуроспутунан бу управление технической отделын начальнига П. М. Габышев кытта көпөстүбүт.

—Биһини сүрүннөн улуус нэһиликтэрин хааччылабыт. Олорго баар 87 котельнайдартан күн бүгүн 50 котельнай сылааһы бээр. Чоһ тизгитэри-тин сарамытыбыт. Тэрилтэлэри кытта дуокабардаһа 2,5 тыһ. тонна чоһу ажалтардыбыт. Чоһу Хапаластан Бастаахха бырактарабыт,—дьон күннээри балаһыаньытаан сараламыр Петр Михайлович.

Хааччылымы, Оборудованиелары, котеллары республикатаабы Энергетикада Госкомитет хааччылар эбэт. Ол уба-харчыта Ун министерствотын көгүө тымырдыллан кэлэр, Управление саппаас туһарар. Онуоха кэллэнтэ дьэ бэрт кэччи. Саамай ылбыттар турбалар. Ол да сыйааһаларын түөрт гыһымт би-рин курдуга эбит. Котеллартан КТА-300 дьон иһин кэлбит, КВ олохторго 4 өһүгүр иккин биэрбит-тэр. Циркулярнай, электрическэй насостар диэнвэр-тэн 6-һы эрэ ыдымаллыбыт. Менбата 280 куб. са-йаапнааммытыттан 40 куб. кэлбит. Оттон ыһыл киришчээ, рубероид, радиатор олох кэлбэтэхтэр. Электроматериал орто биэр онук, суох. Урунку булбуттарынан бөрөмүттэр. Саппаас дизеллэр олус наадалар, Донууонна көстөрүөн улууска баар

суоҕа 8 дизель баар. Быһыл түөрдү көрдөөбүт-түтэн ытыс соттубуттар.

—Котельнайдарга текундай эрэ өрөмүөнүр ы-тыһыннылар. Капитальный өрөмүөннөр буоллар адыс наадалаах дьэбэттэргэ эрэ бардылар. Дьыгэр, котельнайдар уолсыйынан бары кэриэте эргэрдилэр, насостар эмнэ. Сылан сыл итинник хатыланан ба-лаһыанна уустугуран иһэр,—дир специалист.

МИЭСТӨБЭ ВАЛАҔЫАННЫ

Улуус кинини бастакы уонна иккис кварталларын хааччылар кварталнай котельнайга тийэбит. Манна «Чурапчтеплоснаб» предприятие икки маастара уонна котельнай үлэһиттэ-күннээри про-блемаларын быһаарсар кэмнэригэр түбөһөн бала-һыаннаабы баарынан билсэбит. Небиэн оттуу бу-лан дьыһыһаллара баар суол. Биэр туспа техно-логия буоллаа. Онуоха эбик дьаһалта дьыһыт та-һыаары котельнайга бу кининээри күн апары буола сыдымалыта ити оруннааһын этэр. Саамай кутталлааҕа убадас сырыну, ол эбэтэр неби бэйэтин сыһытан туттуу дуолар. Сыры 70-80 кыраадыс сыһытыллан бараан оттук буолар кыахтаах. Онук температурада туруохтаах, хааһыһылаах. Ол көрдөбүт ханан да кыаллар кыада бэриһиттэ суох. Төттөрүтүн олоххо кинин сыһылар курдук таньы-лыбыт.

Этиллибитин курдук, биэр котел буруолаабыт. Икки квартал дьыһыһыгар сылааһы биэрер сыла-лаах. Ол эрээри, бастакы квартал олохтоохторугар итин сорох эрэ дьыһыһыт тийэр, үгүстэр тыһыны-лар. Ол насос кыамтата кыратыттан эбит. Быды-рымык үс насолуунан (биэр саппаас) кыстаабыттар. Быһыл буоллар күн бүгүн биэр 30-таах насос үлэ-лин турар. Саага насос холбонуохтааҕа илик. Ол двигателэ 45-х, кыамтата 315 кубометр. Толору комплекта сита илик буолан турар. Дьокуускайтан ажалыһылаах. Тагар үлэлэрин кэли биригээдэ онорбут, онуу ситэрэ илик, биһиги интернат-ос-куолада үлэһир усулуобуһа олох суох. Котельнай иһигэр иһи кинини саллар. Оһоһу киристанан бараан холбуубут. Тастан дьон баар буоллахтарына куотар аанка бараллар. Барыта илиннэн толору-лар. Оһоһоор хосторго сырдатынар биэр электро-лампада суох быһырымык кыстаабыһыт. Быһыл да биэр переноснай лампаааһыт,—дирлэр үлэһит-тэр.

Кинилэр ыһалбалара, кырдык, баттахтарынаа-бар элбөх Хамаастарын 1996 сылтан ыла иликтэр. Сорох сорохтор 40-уу, 26-һы мөл. солс. ылардаах-тар. Мунуулуан, онуулаа бу сыана инфляцияты-гар, туһунан эргийэрэ биллибит. Хамаас суоҕа дьо-ну интериэстээбэтэ чуолнай. Настроениелара бү-пүт. «Бары суулаһан тохтоон да хааллахпытына, туһу булан ыһаллар?»,—дирлэр. Быһы-майгы он-нука тийэбит. Били, ажаллэрин курдук, уһалар кыамматтар, алаараллар салаллар кыахан тахсыбыт курдуктар. Маньыгы историяны үөрөтөр саага туох да оһуна суох «революционный ситуациан» атыннык ааттаабыттар. Ордук кочетардар, сыла-һы, үлэһир, олоор, сыһыанар усулуобуһа хаач-чылар дьон мунатыйылар элбөх. Ону биридин эридэһити барбаны баар балаһыаньаны этэххэ итинник.

Түмүктээн этэххэ, улууска кининэн хааччылар аналлаах капиталнай тутуу управлениетытан са-балаан уонна предприятиеларын начальнига Н. В. Ожонешников биһиги курдук, алааас, итэдь-бадас үгүс, оһоһулуохтаах элбөх. Онон ситтэри-оттэххэ, биһиги турулут, бөрүһү-сөхсүнэ кы-стыгы булбуттут халлаанга быһахтаммын эрэ хо-лоонноор тахсар.

С. СМЕРНИКОВА.

ДЬАҔАЛТА СЭБИЭТИГЭР

ТУТАН ТУРАР БОППУРУОСТАР

Улуус дьаһалтатын сэбиэтин учараттаах му-наар субу күннэрдээри тирээн турар болпуруос-тар дьуулуһуннэр. Вестакытынан, не дьыла улуустаабы отделын начальнига Г. Г. Алексеев ин-формацията вестилинэ. Кэли биригээдэ нэһилин-ны ортоугар интер-ойдотөр үлэ кэриһитэ таһа-рыдылыбыт түмүгэр, общественной бэрээдэги кэ-лиһэр таһаарыла тураллар. Ол курдук быһылы-сыл адыс ыһыгар 51 холуобунай буруй оһоһулу-бут. Ити адыс сыл кэмнээргэ 20-һэн адыһах кур-дугун иһин, 18 ырахан буруй таһаарыдылыбыта улахан дьыһыһыны үөскөтөр. Биэр өлөрүү, ыра-хан эчэһинлээх буруйдар, саамай ыһыгы таһаары-дыһылар, састарын сита илик оһолорунан 16 хо-луобунай буруй оһоһулубут, онуоха түөрт холю-бунай дьыла тэриллэбит.

Нэһиликтэргэ да улуус кинигэр да тэрилтэлэ-ритэн, түөлбөлэригэр арыгылааһыны утары оһоһулар комитеттар, таһаарысты сууттар, общественной бэрээдэги көрүүгэ-истигэ дьуурустубалар тэрил-лэн кыһан үлэстээбитлэр. Оскуолаларга правовой интин болпуруоһа кыаллыһына турар. Öffentlich-най бэрээдэги харыстааһыныга 26 нуунаах улахан программа ыдымаллыбыттан, быстах-остох ыта эрэ нууугар үлэстээр курдуктут. Оһолор таһаарыһы-нара, арыгылааһынара маассабаддык таһаарылар буолла. Ити дьыһыһыны үөскөтөр буолуон табыл-лыбат. Төрөһүттэр ортолоругар үлэ олох мөлтөх, кинилэр оскуоланы кытта сибээстэрэ көрдөбүгэ ырааһынан эппиэттээбэт. Общественнай бэрээдэги харыстааһыны улууска ыдымаллыбыт программа онууттан хамсыа илик дьон быһаччы эһнэххэ наа-да. Оскуолаларга кылаастарынан бэйэ дьыһыһытын киллэриэххэ. Агардас административнай мээрэни, маастарабынан общественной бэрээдэги тутар кыах-пыт суох. Онон нэһилиһыны ортоугар интин үлэ-ни күүһүрдөх, нэһиликтэргэ түөлбөлэригэр дуу, хас биридин кыалларынан дуу үлэни тэриһэрбит наа-ла буолла. Оскуолаларга правовой төрүттэри үөрө-төр кылаастары аһыталыахха, административнай комитеттар үлэлэрин күүһүрдөххэ.

Эт-үт комбинатын директора А. Т. Ноговицын сыл 8 ыһыгар государственна үүтү туттарыла ха-малытын информациялаата. Ити кэмтэ улуус урдү-үн быдаан быһыһынан 4500 тонна үүт туттарыл-лаахтааҕа, баар-суоҕа 2728 тоннаа толорулаан, сорууда 60 эрэ бырыһыана туолла. Оттон үүтү ту-тар кооператив адыс ыһыга 3270 тонна былааннаабыт-тан 1748 тоннаа туттарда. Итин сэртэ 20 бы-рыһыаннаах сүөгэй 4 тонна оһоһулан улаковсала-на, 35 бырыһыаннаах 13 уонна 40 бырыһыаннаах биэр тонна, 3 тонна творог, 0,7 тонна мороженнай оһоһулуна. Улуус урдүгүн сыл адыс ыһыгар вало-воһуунан 7700 тонна үүт ыанна, ити иниттэн баар-суоҕа 2728 тонната туттарылына. Ити сүрүн би-риһиниһитинэ электрическэй уот нэһиликтэргэ маас-сабаддык барыта, суол-һис мөлтөбө, уматык суо-буунан үүтү таһар, уу баар масеминалар сүүрбэтэх-тэрэ буолбуттар.

Нэһилиһыгэ үүт оһоһуктары атымлааһыныга үлэ балаһа тэриллэ сатыыр. Ол курдук: 5 тыһ. устууна пакеттамыт сүөгэйи, 8 тыһ. устууна мо-роженнай атылаан 40, саниэртэрдэммит үүтүн 3 тонна творогу оһорон 18 уонна 8 тонна кымыһы батаран 40 мөл. киллэриһиттэр.

Итин сэртэ улуус дьаһалтатын сэбиэтигэр суолу тутар уонна өрөмүөнүүр хэһасчетнай учаастак начальнигы П. М. Наумов, «Якутводмелиорация» холбоһук ПМК-тын начальнига Г. В. Смирников информациялаа истилиннэ, «Хадаар» таһаарысты-га болпуруоһа, улуус оскуолаларын директордара биэрэһинилэр, о. д. а. болпуруостар көрүлүнүлэр.

«Якутводмелиорация» холбоһугун ПМК-тын на-чальнига Г. В. Смирников олохтоох ууларга хааа-һыныга буор быһыттар туруктарын бэрэбэркэлэ-тин ыдымаллыбытын, Хаарылаахха үлэ саалам-мытын, Хаамыа, Кэтит күөл, Волтоно, Спри Хо-лодос. Дирит быһыттарын көрбүттэрин туһунан э-тэ уонна өсө тогула сиринан көрөн бараан туох үлэ-лэри ыһтары быһаарарга этик киллэрдэ. Оттон Ха-бахсыт нэһилиһин дьаһалтатын баһылыга И. И. Филиппов, Холтоһо нэһилиһин дьаһалтатын баһы-лыга Г. И. Нестерев миэстэ баар быһыттар туру-тарын сиринан бэрэбэркэлээн бараан туох ситэри-лэхтээгин быһаарарга.

Дьаһалта сэбиэтигэр көрүлүбүт болпуруостар сүһүлэригэр Чуричы салиһыһыны дьаһалтатын баһылыга А. Р. Сарыдаев, Сылан нэһилиһин дьа-һалтатын баһылыга И. В. Башарин, үөрэх улуус-таабы управлениетын начальнига М. А. Никифоров, улуус дьаһалтатын баһылыгын солбуулаһылар Н. Д. Носов, В. И. Новгородов, Чакар нэһили-һин дьаһалтатын баһылыга А. М. Киридин саппа-ларын аһастаһылар.

Сэбиэт муньаһын улуус дьаһалтатын баһылыга А. А. Шадринов кытта.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Валентины Владимировны Татьяны Егоровны ЗАХАРОВА.

